

Beseda *gora* ima tudi še poseben pomen *gozda*. Isti pomen ima tudi pri Srbih in Hrvatih (prim. Plet. I 232: *v goro* iti po drva, in Vukov rječnik 1898, 98 in 521: *mons silvanus, saltus, silva*). Posebnega pomena planina pa besedi *gora* ni moč pripisati, ne če bi šlo za pašo, nika pa, če bi šlo za predmet turizma. Zato se ni obneslo gibanje, katero so sprožili nekateri naši turistični publicisti, da naj se ime *gornik* potrdi za soznačnico besedam planinar, hribolazec, gorski turist. SP tega predloga ni usvojil in je storil prav, da ga ni, ker moramo ostati pri tem, da pomeni ime *gornik*: 1. vinogradnika vobče, 2. podložnega nagornika starejše dobe, ko še ni bil zanj sprejet naziv *sogornik*, 3. gorskega odbornika v pragorščini in 4. upravnika sogorščine, ki je bila nanj prešla izvršilna oblast v gori od starega gorskega odbora.

Brezimni slovenski *perkhöld* je pod očitnim vplivom nemškega termina *perkgnos* (Berggenosse) še v dobi pragorščine dobil ime *sogornik*, to ime pa je postalo osnova mlajšemu strokovnemu izrazoslovju: *sogorščina* ter *sogorski* in *sogoren*. France Goršič

ODGOVOR NA PRIPOMBE DUŠANA LUDVIKA

V tretji številki naše revije (str. 139—140) piše Dušan Ludvik, da »mora opozoriti na nekaj bistvenih napak, ki so se piscu (= meni) pripetile pri podatkih o stanovskem gledališču v Ljubljani«. Ta namera bi bila v redu, ker je kritik v tej stvari dobro podkovan, kar je dokazal z doktorsko disertacijo o nemških gledaliških predstavah v Ljubljani. Toda spreminjati stvari v napake, zato da jih lahko popravlja, ni koristno delo.

Ni važno, če je kritik prezrl mojo pripombo v uvodu »Sprehoda« v lanskem letniku (JIS II, 294), da »ta spis ni razprava, ki bi potrebovala dokumentarnega utemeljevanja za posamezne probleme, marveč je le izbor *dognanih dejstev*«. Kajti umevno je, da mora biti tudi takšno podajanje brez napak, gotovo pa sme biti brez analitičnih operacij in brez podrobnih podatkov v vrsti nešteti dogodkov, če hoče biti pregledno informativno.

1. Kritik ni zadovoljen s podatkom, da je imelo stanovsko gledališče prostora za 850 ljudi, in dostavlja, da se je notranji prostor »s prezidavo, dozidavo, pregrupiranjem sedežev in lož precej spreminjal«, ter navaja za leto 1837 prostora za 850 ljudi, leta 1846 pa za »okrog 850 (!) obiskovalcev« ter pristavlja še domnevo: »po prezidavi okrog 1846 pa naj bi bilo v njem prostora celo za 1000 oseb«. — Ali je to »bistvena napaka«, da sem izpustil podrobne podatke o prezidavanju?

2. Da je imelo to gledališče že v začetku kar *tri* vrste lož in ne samo *dve*, moram za zdaj verjeti na dobro ime kritikovo.

3. Ali je lapsus pennae ali je kaj hujšega Ludvikova trditev v tej zvezi: »Redne predstave nemških igralcev se niso pričele šele v sezoni 1790/1791, temveč vsaj že v drugi polovici 17. stoletja.« — Zakaj hoče kritik tu vsiliti napako, ko je nesporno jasno iz vsega konteksta, da govorim tu samo o predstavah v stanovskem gledališču, ki je bilo pa sezidano šele leta 1765? Torej tu ni moglo biti predstav že eno stoletje poprej! Razen tega je prav o predstavah nemških igralcev v Ljubljani tudi v 17. stoletju že *povedano* v prvih poglavjih mojega »Sprehoda« v lanskem letniku naše revije, in sicer ob obiskih tistih stavb in prostorov, kjer so take predstave res bile, tako v dvorani prejšnjega magistrata (izpred leta 1718) ter v »Deželni hiši« in v Auerspergovi »knežji palači« na prostoru današnje NUK (glej JIS II, 303 ss).

4. Čemu iskati napako v trditvi: »V letu 1792 so uprizorjali že Shakespeareovega Kralja Leara, Hamleta, Macbetha...« (ter Schillerja, Lessinga...)? Ves čas je vendar govor samo o predstavah v stanovskem gledališču in nič o »šle v letu 1792«. Gotovo je bralcu sine ira et studio jasno, da nudi navedeni podatek samo *nekaj* *važnejših primerov* z bogatejšega repertoarja iz leta 1792. Trditev, da so se začele tedaj »redne predstave nemških poklicnih igralcev«, pomeni, da poslej ni bilo več vmes daljših »mrtvih« sezon, kakor se je to poprej pogosto dogajalo. Primeri repertoarja so navedeni samo za ilustracijo *vsebinske podobe* tedanjega gledališča, da si ne ogledujemo ali ne kličemo v spomin le golih zidov.

Za zgodovinarja je nedvomno seveda tudi to važno, kar je samo »verjetno« ali kar »je skoraj gotovo« ali kar »moramo suponorati«, kakor navaja Ludvik nekaj takih primerov v želji, da bi mi dokazal »bistvene napake«, ker takih podatkov ne navajam. Ne navajam jih pa, ker spadajo v specialno študijo in niso nujno potrebni informativnemu članku, ki mu ni namen reševati probleme domnev.

5. Da med francosko okupacijo v Ljubljani ni bilo nemških predstav, povzemam po P. Radicsu in to se smiselno ujema z Ludvikovo ugotovitvijo: »Praktično je Ljubljana med francosko okupacijo ostala skoraj štiri leta brez nemške igralske družine« (str. 140). Če se pa samo »dajo dokazati« tudi kake redne nemške predstave v sezoni 1809/1810 ter prehodne 1811 in po dvoje laških gostovanj 1810 in 1812, je to zopet le snov za specialno študijo.

6. Ludvik ni zadovoljen z mojo stilizacijo, da »so potem (= po francoski okupaciji) zopet uprizarjali nemške in italijanske predstave« ter da »so v kongresnem letu (1821) nastopili n. pr. Italijani s Seviljskim brivcem«. Očitno ga moti besedica »potem«, ker pravi: »Po francoski okupaciji ni bilo mešano nemških in italijanskih predstav, ker so bile vse samo nemške, naslednje laško gostovanje v Ljubljani je bilo šele leta 1821.« — V skopem pregledu stoletja je razmik šestih let pač tako majhen, da nesrečna besedica »potem« ne more zavajati v zmoto, ker jo dopolnjuje v mojem članku natančno ista letnica 1821, kakor jo navaja Ludvik. Torej?

7. Da naj bi bil Gašpar Mašek direktor italijanskih operistov, »bi se dalo sklepati« le nepazljivemu bralcu, res pa je, da ni bil »pravi« direktor, temveč eno sezono le začasni direktor gledališča (!) ali vršilec direktorskih dolžnosti in je to »verjetno« občutil kot »bistveno napako« pri svoji plači.

8. Ludvik nasprotuje moji trditvi: »Čeprav je bilo gledališče last kranjske dežele, torej last slovenskega ljudstva, je nemška nadutost preprečila uprizarjanje slovenskih predstav...« Bodi mu! Fevdalistični in kapitalistični jus tega res ne prenese, ker je povedano v jeziku slovenskega hlapca Jerneja. — Ludvik tudi ni mogel razumeti zveze med nemško nadutostjo in bojem Levstikovega Dramatičnega društva za slovenske predstave ter hoče zopet brez potrebe in nasilno »prestaviti« ta boj še pred leto 1848. Takšne razlage pa res ni treba niti povprečnemu izobražencu. Priznam pa kot »bistveno napako« eno, in sicer tisto, ki je Dušan Ludvik ni omenil, namreč ob zaključku poglavja o stanovskem gledališču sem pozabil opozoriti bralca na Ludvikovo izčrpno disertacijsko študijo o *nemških gledaliških predstavah v Ljubljani do leta 1890*. To bi bil moral storiti, ker te knjige zaradi majhne naklade ni v prodaji in torej ni lahko dostopna. Da, da, »treba je vsako stvar postaviti na pravo mesto«, pa ne bo zamere.

Ivan Kolar

OB ROJSTVU NAŠEGA ŠOLSKEGA FILMA

Ob koncu septembra sem iz goriških Brd dobil drobno belo pismo. Poslal mi ga je mlad tovariš, ki tam z občudovanja vrednim idealizmom orje nehvaležno polje naše prosvete. Prosil me je za mnenje o tem, kako naj se loti scenarija za diafilm o Srečku Kosovelu. Ali naj bo scenarij le stvarni komentar k nizajočim se slikam o življenju in delu umetnika in kot tak vizualno dopolnilo k razlagi v razredu ali pa naj kot bolj ali manj samostojno didaktično sredstvo poseže globlje v notranjo problematiko umetnosti in prikaže glavne vzmeti ustvarjanja?

Pismo je vzbudilo v meni zanimanje za tehnični postopek in trenutno stanje našega šolskega filma, zato sem si utrgal nekaj delovnega časa in se napotil proti starinski Trubarjevi, nekdanji Šentpetrski cesti. V bližini mestnega kopališča sem zavil na še tesnejše dvorišče neke gostilne in prav na njegovem koncu našel skromno stavbo laboratorija. V pomenku z ljubeznivimi nameščenci Zavoda za poučni in šolski film sem zvedel, da se bore ne le z majhnimi prostori, ampak tudi s hudimi proračunskimi težavami, vendar si prizadevajo po svojih najboljših močeh, da bi ustrezali svojim nalogam.

Zavod dobiva od Unesca v zameno tuje diafilme, ki jim je treba tekst prevesti in prilagoditi našim potrebam, hkrati pa je posredovalnica za znano